

## TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION USULLAR

**Rahmatov Sarvar Komiljonovich**

*Osiyo xalqaro universiteti MM1-IQ guruh magistranti*

**Annotatsiya.** *Ushbu tezis ta'lim sifatini oshirishda innovatsion usullarning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini tahlil qiladi. Tadqiqot maqsadi ta'lim natijadorligini o'lchash, o'qitish jarayonini shaxsga yo'naltirish va raqamli pedagogik yechimlar orqali sifatni barqaror oshirish omillarini asoslashdan iborat. Metodologiya sifatida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va ta'lim jarayonlari monitoringi mantiqi qo'llanadi. Ilmiy yangilik innovatsiyani "texnologiya emas, boshqariladigan didaktik o'zgarish" sifatida talqin qilish hamda sifatni baholash mezonlarini kompetensiya va ta'lim analitikasi bilan integratsiyalashda ifodalanadi.*

**Аннотация.** *В данной диссертации анализируются теоретические основы и практические механизмы инновационных методов повышения качества образования. Цель исследования – измерение эффективности образования, персонализация учебного процесса и обоснование факторов устойчивого повышения качества посредством цифровых педагогических решений. Методология включает сравнительный анализ, системный подход и логику мониторинга образовательных процессов. Научная новизна выражается в интерпретации инновации как «управляемого дидактического изменения, а не технологии» и интеграции критериев оценки качества с компетентностным и образовательным анализом..*

**Kalit so'zlar:** *ta'lim sifati; innovatsion pedagogika; kompetensiyaviy yondashuv; ta'lim analitikasi; formatif baholash; raqamli didaktika; o'qituvchi kasbiy rivoji.*

**Ключевые слова:** *качество образования; инновационная педагогика; компетентностный подход; образовательная аналитика; формирующее оценивание; цифровая дидактика; профессиональное развитие учителей.*

Ta'lim sifatini oshirish masalasi bugungi kunda nafaqat o'quv reja va darsliklarni yangilash, balki ta'lim natijasini aniq belgilash, o'qitish jarayonini dalillarga tayanib boshqarish hamda pedagogik innovatsiyalarni tizimli joriy etish bilan bog'liq kompleks vazifa sifatida namoyon bo'ladi. Sifat tushunchasi ta'lim iqtisodiyoti va boshqaruvi nuqtai nazaridan resurslar samaradorligi, ta'lim xizmatlari iste'molchisi bo'lgan o'quvchi va ish beruvchi kutgan natijalar, hamda jamiyat ehtiyojlari uyg'unligida baholanadi. Shuning uchun innovatsion usullarni tanlashda "yangilik kiritish"ning o'zi emas, u ta'lim natijalari va ijtimoiy-iqtisodiy samaraga qanchalik ta'sir ko'rsatishi hal qiluvchi mezonga aylanadi. Zamonaviy tadqiqotlar ta'lim sifatini oshirishda kompetensiyaviy yondashuv, formatif

baholash, raqamli ta'lim muhitlari, shuningdek o'qituvchi kasbiy kapitalini rivojlantirish o'zaro bog'liq mexanizmlar ekanini ko'rsatadi. Bunda innovatsiya bir martalik loyiha emas, balki o'zgarishlarni rejalashtirish, sinovdan o'tkazish, masshtablash va natijani monitoring qilishni qamrab oluvchi boshqariladigan didaktik jarayon sifatida ko'rilishi zarur.

Innovatsion usullarning nazariy asosini aniqlash uchun avvalo ta'lim sifatining o'lchanishi masalasiga to'xtalish lozim. Sifatni oshirish jarayoni o'lchab bo'lmaydigan natijaga qaratilsa, boshqaruv qarorlari subyektiv bo'lib qoladi. Shu bois, ta'lim natijalarini kompetensiyalar kesimida operatsionallash, ya'ni ularni kuzatiladigan ko'rsatkichlar va baholash rubrikalari orqali ifodalash muhim. Bu yondashuvda Bloom taksonomiyasining yangilangan talqinlari va konstruktiv hizalanish g'oyasi o'quv maqsadlari, o'qitish metodlari va baholash vositalari uyg'unligini ta'minlaydi. Natijada innovatsion usul deb ataladigan har bir metodik yechim "qaysi kompetensiyani qaysi darajada rivojlantiradi, buni qanday dalil bilan isbotlaymiz" degan savollarga javob berishi kerak bo'ladi. Ta'lim analitikasi esa raqamli platformalarda to'plangan ma'lumotlar orqali o'quvchi faoliyati dinamikasini ko'rsatib, erta ogohlantirish va individual yordam mexanizmlarini yo'lga qo'yishga xizmat qiladi; biroq analitika faqat texnik hisobot emas, didaktik qaror qabul qilish madaniyatiga aylantirilgandagina sifatni oshiradi.

Ta'lim sifatini oshirishning muhim innovatsion yo'nalishi shaxsga yo'naltirilgan va adaptiv o'qitish strategiyalaridir. An'anaviy sinf modelida o'rtacha sur'atga moslashish ko'pincha iqtidorli o'quvchini zeriktiradi yoki sust o'zlashtiruvchini ortda qoldiradi; bu esa yakuniy natijalar tarqoqligini kuchaytiradi. Innovatsion yondashuvlarda diagnostik baholash, mikromaqsadlar, differensial topshiriqlar va moslashuvchan o'quv yo'llari orqali har bir o'quvchining "yaqin rivojlanish zonasi"ga mos didaktik ta'sir ko'rsatiladi. Bunda o'qituvchining roli ma'lumot beruvchidan ko'ra, o'quv jarayonini loyihalovchi va murabbiyga aylanadi. Shu o'zgarish ta'lim sifati uchun ikki yo'l bilan ta'sir qiladi: birinchidan, o'quvchi motivatsiyasi va o'zini boshqarish ko'nikmalari kuchayadi; ikkinchidan, baholash jarayoni jazolovchi yakuniy nazoratdan rivojlantiruvchi formatif baholash tizimiga siljiydi. Formatifik baholashda tezkor fikr-mulohaza, xatoni o'rganish resursiga aylantirish, mezonlar shaffofligi va o'quvchining refleksiyasi asosiy omillar bo'lib, ular o'quv natijalari barqarorligini oshiradi.

Raqamli didaktika ta'lim sifatini oshirishning eng ko'p muhokama qilinayotgan yo'nalishlaridan biri bo'lsa-da, uning innovatsionligi platforma yoki qurilmada emas, balki didaktik dizaynda namoyon bo'ladi. Masofaviy va aralash ta'lim formatlarida kontentni modulga ajratish, kichik o'quv birliklari, interaktiv simulyatsiyalar va muammoli vaziyatlar asosida o'qitish o'quvchining faol ishtirokini kuchaytiradi. Shu bilan birga, raqamli muhit "ko'proq resurs" emas, "ko'proq javobgarlik" ham talab etadi: akademik

halollikni ta'minlash, baholashning ishonchliligi va shaxsiy ma'lumotlar himoyasi sifatning ajralmas shartiga aylanadi. Xalqaro tajribada raqamli transformatsiya muvaffaqiyati texnologik ta'minotdan ko'ra ko'proq o'qituvchilarni tayyorlash, metodik qo'llab-quvvatlash va o'zgarishlarni boshqarish strategiyalariga bog'liqligi ta'kidlanadi. Demak, innovatsion usullarni joriy etishda infratuzilma, pedagogik kompetensiya va boshqaruv mexanizmlari uyg'unligi ta'lim sifatini belgilovchi asosiy shartdir.

Ta'lim sifati, ayniqsa iqtisodiyot va boshqaruv yo'nalishlarida, amaliyot bilan integratsiyalashuv darajasi bilan ham o'lchanadi. Innovatsion usullardan biri sifatida loyiha asosida o'qitish va keys-stadi metodlari real muammolarni tahlil qilish, ma'lumotlar bilan ishlash, qaror qabul qilish va jamoada muloqot qilish kompetensiyalarini rivojlantiradi. Bunda vazifa shunchaki "loyiha qilish" emas, balki loyiha natijasini baholash mezonlarini oldindan belgilash, jarayon davomida konsultativ fikr-mulohaza berish va yakunda reflektiv tahlil o'tkazishdan iborat bo'ladi. Aks holda loyiha faoliyati tashkiliy shovqinga aylanib, sifatni oshirish o'rniga vaqt resursini kamaytirishi mumkin. Shuning uchun innovatsion usulning samaradorligi uni joriy etish shartlari va didaktik me'yorlar bilan birga qaraladi. Pedagogik innovatsiyalarni tarqatish nazariyasiga ko'ra, yangilikning qabul qilinishi uning nisbiy afzalligi, mosligi, murakkabligi, sinab ko'rilishi va natijalarining ko'rinarliligi bilan belgilanadi; ta'lim muassasasida ushbu mezonlarni hisobga olgan holda pilot sinovlar va bosqichma-bosqich masshtablash sifatni oshirish ehtimolini kuchaytiradi.

Ta'lim sifatini oshirishda o'qituvchining kasbiy rivoji markaziy omil bo'lib, innovatsion usullarni barqarorlashtirish aynan shu omilga tayanadi. Malaka oshirishning an'anaviy modeli ko'pincha qisqa muddatli kurslar bilan cheklanib, sinf amaliyotiga ta'siri past bo'lishi mumkin. Innovatsion yondashuvlar esa professional o'quv hamjamiyatlari, dars kuzatuv va tahlili, "lesson study", mentorlik va aks ettiruvchi amaliyot orqali o'qituvchining didaktik qaror qabul qilish qobiliyatini chuqurlashtiradi. Bu yerda muhim jihat shundaki, o'qituvchi innovatsiyani tayyor retsept sifatida emas, o'z konteksti uchun moslashtiriladigan ilmiy-amaliy konstruktsiya sifatida qabul qiladi. O'zbekiston oliy ta'limi sharoitida innovatsion usullarni joriy etish jarayonida fan dasturlari, kredit-modul tizimi talablari, o'quv yuklamasi va baholash siyosati o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash zarur; aks holda innovatsiya individual tashabbus darajasida qolib ketadi. Ta'lim sifatini boshqarishning zamonaviy modelida ichki sifatni ta'minlash tizimi, ya'ni o'quv dasturlarini muntazam qayta ko'rib chiqish, manfaatdor tomonlar fikrini yig'ish, natijalar monitoringi va dalillarga asoslangan takomillashtirish sikli muassasaning institutsional kompetensiyasiga aylanadi.

Tahlil natijasida ta'lim sifatini oshirishning innovatsion usullari samaradorligi uchta integrativ shartga bog'liqligi asoslanadi: birinchidan, natijaga yo'naltirilgan didaktik dizayn va kompetensiyalarni aniq o'lchash; ikkinchidan, formatif baholash va ta'lim analitikasi orqali o'quv jarayonini moslashtirib borish; uchinchidan, o'qituvchining kasbiy rivoji hamda muassasa darajasida o'zgarishlarni boshqarish. Innovatsiya texnologik yangilik bilan tenglashtirilganda emas, balki o'qitishning maqsadlari, metodlari, baholashi va boshqaruvi o'rtasida izchil uyg'unlik yaratilganda ta'lim sifati barqaror oshadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, ta'lim sifatini oshirishning innovatsion usullari ta'lim tizimida "ko'proq resurs" talab qiladigan tashabbus emas, balki resurslarni natijaga bog'lab boshqarish madaniyatini shakllantiradigan ilmiy-amaliy yondashuvdir; u shaffof mezonlar, dalillarga tayangan qarorlar va o'qituvchining refleksiv amaliyoti bilan mustahkamlanganda kutilgan natijani beradi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azizxo'jayeva N. N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. Toshkent, TDPU, 2006. 160 b.
2. Vygotskiy L. S. Myshleniye i rech. Moskva, Labirint, 2019. 352 s.
3. Shodmonov Sh. Sh., G'afurov I. A. Ta'lim sifatini boshqarish: nazariya va amaliyot. Toshkent, Iqtisodiyot, 2020. 224 b.
4. Rogers E. M. Diffusion of Innovations. New York, Free Press, 2003. 576 p.
5. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. Maidenhead, Open University Press, 2011. 389 p.
6. Black P., Wiliam D. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. London, GL Assessment, 2010. 128 p.
7. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Guidance for Policy-makers. Paris, UNESCO Publishing, 2021. 64 p.